

Capitolul 1

Geografia Regatului de Mijloc

China este a treia țară din lume ca mărime, măsurând mai mult de 5200 de kilometri de la est la vest și peste 5500 de kilometri de la nord la sud. Acest teritoriu vast este traversat de lanțuri muntoase ce delimitează zonele locuibile aflate pe văile râurilor. Peste toate domină două sisteme hidrografice – Fluviul Galben, în nord, și Fluviul Yangtze, în centru.

Fluviul Galben izvorăște din munții Bayan Har în provincia Qinghai din vestul Chinei și traversează nouă provincii chineze. După ce trece prin zonele aride din nord, se îndreaptă spre sud printr-o zonă de dealuri, al cărei sol fertil este perfect pentru agricultură. La ieșirea din zona muntoasă, fluviul se orientează către est, cu apele sale de culoare galbenă din cauza aluviunilor pe care le transportă, își lărgeste albia și trece printr-o zonă de câmpie aluvionară, înainte să se verse în Marea Galbenă prin golful Bohai. Adesea numit „leagănul civilizației chineze”, fluviul traversează valea Wei la vest de Beijing, o zonă considerată a fi

O SCURTĂ ISTORIE A CHINEI

locul nașterii vechilor culturi chineze și o regiune ce s-a bucurat de o mare prosperitate în perioada timpurie a istoriei Chinei. Yangtze, cel mai lung fluviu din Asia, are un debit de apă mai ridicat decât Fluviul Galben. Izvorăște în zona ghețarilor din platoul Qinghai-Tibet, curge către est traversând zone din sud-vestul, centrul și estul Chinei și se varsă în Marea Chinei de Est, în apropiere de Shanghai. În zona bazinului său hidrografic locuiește aproximativ o treime din populația Republicii Populare Chineze.

Firește, regiunile traversate de aceste fluvii sunt foarte diferite sub toate aspectele. În nord, temperatura este mai scăzută și terenul este mai plat și mai arid. Perioada propice creșterii plantelor este mai scurtă și solul alcalin favorizează culturile de grâu și mei. În zona situată la nord de Fluviul Galben cantitățile de precipitații nu sunt suficiente pentru agricultură, astfel că este necesară irigarea. Aluviunile colectate de Fluviul Galben ridică nivelul albiei și favorizează inundațiile, astfel că fermierii și guvernele au continuat de-a lungul secolelor să construiască diguri pentru a controla cursul apelor. Cu toate acestea, atunci când au loc, inundațiile sunt devastatoare și afectează suprafețe întinse. În zona Fluviului Yangtze, clima este mai caldă și mai umedă iar cantitatea anuală de precipitații, ce depășește 150 cm, creează condițiile potrivite pentru cultivarea orezului și pentru sistemul de culturi duble. Ca urmare a faptului că Yangtze este în cea mai mare parte navigabil, transportul fluvial este folosit mai mult în partea de sud decât în cea de nord.

China este separată de restul lumii prin zone geografice mărețe. Dincolo de granița de nord se întind stepele, acele câmpii acoperite cu iarbă ale Asiei Centrale care acoperă tot teritoriul

GEOGRAFIA REGATULUI DE MIJLOC

Eurasiei până în Ucraina și unde creșterea animalelor se face cu mai mult succes decât cultura plantelor. Aceste regiuni sunt populate de dușmanii tradiționali ai chinezilor – popoarele de păstori, precum mongolii și popoarele Xiongnu. Deșerturi aride separă China de aceste teritorii. Dincolo de zonele sudice și centrale ale Chinei, către vest, se află amenințătoarea regiune muntoasă a Tibetului și către sud-est se găsesc creste montane împădurite și jungla. În zonele de coastă, China este mărginită de Marea Chinei de Sud și Marea Chinei de Est, care sunt separate de Oceanul Pacific printr-o serie de insule ce formează un arc.

Această izolare a reprezentat un factor important în istoria Chinei și a influențat concepția chinezilor asupra lumii până în secolul al nouăsprezecelea. Timp de milenii, chinezii au considerat că pământul lor, așa cum era înconjurat de oceane întinse, de munți înalți și deșerturi aride, era „Centrul Universului” (*tianxia*), adică reprezenta lumea întreagă și centrul însuși al civilizației.

Capitolul 2

Perioada neolitică și imperiile timpurii

Preistoria

Primii hominizi – *Homo erectus* – au sosit pe subcontinentul chinez cu mai mult de un milion de ani în urmă, venind dinspre Africa și vestul Asiei în timpul Glaciației. Cel mai cunoscut exemplar de *Homo erectus* este Omul de Pekin (*Sinanthropus pekinensis*), numele fiind dat de rămășițele fosile descoperite în anii 1920 și 1930 în timpul excavațiilor de la Zhoukoudian, la sud-vest de Beijing. Se estimează că acesta ar fi trăit acum 680.000 sau 780.000 de ani. La Zhoukoudian au fost descoperite oasele a patruzeci și cinci de bărbați, femei și copii, împreună cu rămășițele unor unelte. Omul de Pekin avea o înfățișare asemănătoare cu cea a unei maimuțe, însă se presupunea că avea abilități rudimentare de exprimare și își putea utiliza brațele pentru a manipula obiecte. Rămășițele au fost găsite în peșteri, întrucât

PERIOADA NEOLITICĂ ȘI IMPERIILE TIMPURII

acesta era locul unde hominizii se adăposteau. *Homo sapiens* – cei pe care îi considerăm a fi rasa umană modernă – au sosit în Asia de Est cu aproximativ 100.000 de ani în urmă. Rămășițele descoperite în Galeria Superioară de la Zhoukoudian aparțin unei creaturi mai evolute, care a trăit acum aproximativ 50.000 de ani. S-a observat o evoluție a abilității de a confecționa unelte, lamele de piatră fiind mai ascuțite ca urmare a folosirii unor metode de șlefuire mai eficiente. Erau utilizate ace din os pentru a confecționa haine din piei de animale și acești oameni vânau, pescuiau și adunau fructe, bace și rădăcini comestibile.

Până în anul 5000 î.Hr., pe multe din văile râurilor din China au apărut culturi neolitice, care practicau agricultura, olăritul, confecționau materiale textile și locuiau în așezări rurale. Dezvoltarea agriculturii a fost facilitată de schimbările climatice datorită cărora vremea a devenit mai caldă și mai umedă. Aceasta a avut ca rezultat apariția unor așezări permanente și a unei organizări sociale. Oamenii locuiau în sate alcătuite din locuințe îngropate, colibe de forma unui stup, construite din noroi și cu acoperișuri de trestie. În regiunea văii Fluviului Yangtze s-a cultivat orez încă din anul 5000 î.Hr. și în dietă s-au adăugat peștele și plantele acvatice. În nordul țării, unde clima era prea rece și secetoasă pentru cultivarea orezului, principala recoltă era meiul. Domesticirea animalelor a început în timpul perioadei neolitice. În acea perioadă, în regiunile de câmpie se găseau mamuți lănoși și cai sălbatici și pe dealuri umblau tigri și urși. Animalele erau vâdate, unele fiind ucise pentru a fi mâncate, altele capturate vii. Oamenii primitivi au deprins abilitățile necesare creșterii animalelor și au fost domesticiți câini, porci, oi, vite, pui și cai. Se manufactura ceramică pentru depozitarea alimentelor și

Capitolul 5

Redresarea și sfârșitul imperiului

Dinastia Yuan sau Mongolă (1271-1368)

Ascensiunea mongolilor

Cucerirea propriu-zisă a Chinei de către triburile din Asia Interioară s-a desfășurat pe parcursul a patru secole. Dinastia Liao a kitanilor stăpânea peste teritoriul de astăzi al Mongoliei și peste regiuni din Kazahstan și din estul îndepărtat al Rusiei, însă, pe lângă faptul că primea tribut de la împărații Chinei, ocupa și zona situată la marginea nordică a Regatului de Mijloc. Dinastia Liao a fost învinsă de jurcheni, cei care au fondat dinastia Jin și au extins teritoriul Liao prin încorporarea părții de nord a Chinei. Următorii invadatori, mongolii, au dispus de suficiente resurse pentru a cuceri toată China și pentru a o reunifica din nou.

La nord de Marele Zid, hunii fuseseră înlocuiți de o serie de triburi nomade, printre care turcii și tătarii. Timp de secole,

REDRESAREA ȘI SFÂRȘITUL IMPERIULUI

aceste popoare s-au aflat în conflict, însă, la sfârșitul secolului al XII-lea, fenomenul de scădere a temperaturilor în zonele de stepă a generat o criză. Schimbarea climatică însemna o diminuare a zonelor de pășune care asigurau hrana animalelor deținute de aceste triburi. Situația a fost rezolvată de un om care a unificat triburile războinice și le-a condus spre sud, către bogățiile naturale ale Chinei. Numele acestuia era Genghis Han (c. 1162-1227).

Genghis era strănepotul lui Kabul Han, cel care repurtase o serie de victorii asupra dinastiei Jin. Genghis a devenit nu numai un războinic strălucit și nemilos, care afirma că nu există bucurie mai mare decât să-ți masacrezi inamicii, să le iei caii și vitele și să le siluești femeile, dar și un politician iscusit. În 1206, a fost numit mare han, a reorganizat societatea mongolă, a renunțat la legăturile tradiționale între triburi și a creat o armată formată din unități ce numărau câte 1000 de luptători de cavalerie. A numit comandanți care îi erau absolut loiali, ale căror funcții erau ereditare, dar pe care îi putea înlocui după bunul său plac. A adus stabilitate pentru poporul său prin introducerea unor legi simple, dar severe. Deși el însuși era analfabet, a impus folosirea caracterelor uigure pentru a-i determina pe mongoli să scrie, conștient fiind de importanța documentelor scrise. După toate aceste realizări, era pregătit pentru una dintre cele mai mari campanii de cucerire văzute vreodată.

În anii ce au urmat, Genghis a învins triburile aflate la nord de Marele Zid, apoi, în 1209, și-a propus să supună dinastia Xia de Vest. Aceasta stăpânea peste un teritoriu vast care includea actualele provincii chineze din nord-vest Ningxia și Gansu, estul provinciei Qinghai, nordul provinciei Shaanxi, nord-estul pro-

O SCURTĂ ISTORIE A CHINEI

vinciei Xinjiang, sud-vestul Mongoliei Interioare și extremitatea sudică a Mongoliei Exterioare. Între 1212 și 1213, armatele sale au organizat incursiuni în nordul Chinei, unde au devastat mai mult de nouăzeci de orașe. În 1215, armata mongolă a capturat capitala Jinului, Yanjing (Beijing-ul de astăzi), forțându-l pe împăratul Xuanzong să fugă către sud spre Kaifeng și să-i lase pe mongoli să ocupe jumătatea nordică a regatului său. A urmat cucerirea regiunilor stăpânite de dinastia Liao de Vest, care erau ultimele vestigii ale dinastiei Liao.

Genghis a înțeles beneficiile deschiderii comerciale către Horezm, din zona unde astăzi se află Iranul, și a trimis o caravană formată din 500 de bărbați pe Drumul Mătăsii pentru a deschide drumul către imperiu. Caravana a fost atacată de guvernatorul orașului Otrar, aflat pe teritoriul Horezmului, fapt care l-a înfuriat pe conducătorul mongol. Emisarii pe care i-a trimis după acest incident au fost decapitați, forțându-l pe Genghis să caute răzbunare. Armata șahului a fost învinsă de numeroasele trupe mongole și Genghis a cucerit Samarkandul și Buhara, distrugând complet nu doar palate regale, ci și orașe întregi, masacrându-i pe locuitorii acestora. În 1220, Horezmul a fost distrus.

Mongolii s-au împărțit în două tabere. Pe de-o parte, Genghis s-a întors în Mongolia cu jumătate din armată, organizând atacuri în Afganistan și India, în timp ce generalii Jebe și Subutai au condus cealaltă jumătate a armatei prin Caucaz și Rusia. Ei au petrecut iarna lângă Marea Neagră, apoi s-au întors acasă. Transoxiana – partea din Asia Centrală care corespunde aproximativ regiunilor ocupate astăzi de Uzbekistan, Tadjikistan, partea de sud a Kirghizstanului și cea de sud-vest a Kazah-

CUPRINS

Introducere / 7

Capitolul 1: Geografia Regatului de Mijloc / 11

Capitolul 2: Perioada neolitică și imperiile timpurii / 14

Preistoria / 14

Trei Suverani și Cinci Împărați

(cca. 2852-2070 î.Hr.) / 16

Dinastia Xia (c. 2070-1600 î.Hr.) / 18

Dinastia Shang (c. 1600-c. 1046 î.Hr.) / 19

Dinastia Zhou (1046 -256 î.Hr.) / 21

Dinastia Qin (221-207 î.Hr.) / 36

Dinastia Han: 206 î.Hr.-220 d.Hr. / 40

Dinastiile Xin și Han Târzie sau de Est

(9-220 d.Hr.) / 49

Capitolul 3: Tulburările, reunificarea și o epocă de aur / 52

Perioada celor Șase Dinastii: Epoca Dezbinării

(220-589 d.Hr.) / 52

Perioada celor Trei Regate (220-280) / 53

Dinastia Jin: 265-420 / 54

Dinastiile din Sud și din Nord (420-589) / 56

Dinastia Sui (589-618) / 58

Dinastia Tang (618-907) / 63

Capitolul 4: Haosul, concilierea și invazia / 70

Cinci Dinastii și Zece Regate (907-960) / 70

Dinastia Song (960-1279) / 74

Capitolul 5: Redresarea și sfârșitul imperiului / 86

Dinastia Yuan sau Mongolă (1271-1368) / 86

Dinastia Ming (1368-1644) / 97

Dinastia Qing (1644-1912) / 119

Opiul și „Tratatele inegale” / 130

Capitolul 6: Preludiul revoluției / 149

Prima Republică (1912-1949) / 149

Capitolul 7: De la reformele radicale la superputerea globală / 177

Republica Populară Chineză / 177

Epilog: China la răscruce / 198

Bibliografie / Error! Bookmark not defined.

Index / 203